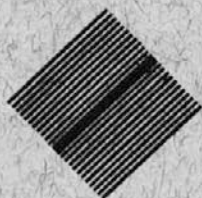

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI.

B E S E D A

O SODOBNIH VPRAŠANJIH

LETO 1.
ŠT. 12.

Revija »BESEDA o sodobnih vprašanjih« izhaja mesečno. — Urejuje jo za konzorcij in izdaja jo za Delavsko založbo r. z. z o. z. Pitako Vilko. Uredništvo in uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 22/1 (Delavska zbornica). Tiska »Slovenija« v Ljubljani, Wolfova ulica št. 1. (Predstavnik A. Kolman.) — Revija stane letno Din 50.—, polletno Din 25.—, četrletno Din 15.—; za Avstrijo letno Šil. 8.—; za Nemčijo RM 5.—, za vse ostale države S 1'50. — Naročnino je pošiljati na čekovni račun poštne hranilnice v Ljubljani, št. 16.099, telefon št. 2265. — Rokopisov ne vračamo.

Vsebina

Edvard Kocbek: MLADI — V. P.: KATALANSKA AVTONOMIJA —
Edvard Kocbek: »NAŠI RAZGLEDI« — Knickerbocker: REŠITEV PODO-
NAVJA? — E. Sternberg: PROPADANJE SVETOVNEGA KAPITALIZMA
— PREGLED: Mladina in politične stranke (J. M.).

BESEDA

O SODOBNIH VPRAŠANJIH

LETO I.

DECEMBER 1932

ŠTEV. 12

Edvard Kocbek:

Mladi

Ali je današnja mladina res v svoji biti slabotna in to kljub velikim spoznanjem? Ali predstavlja v svoji pojavnosti le neko generacijsko anomalijo, ki se more brez drugih pogojev urediti? Ali predstavlja marveč neko dosti obširnejšo problematiko, ki ni tako hitro jasna in rešljiva? Ne bi rad na novo oteževal in poglobljal zmisla mlade generacije, ko ga nekatere zadnje analize ne bi preveč omejile. Še vsak, ki je doslej te komplekse razmotrival, je na koncu svoje razlage videl obris še nekega zmisla, slutnjo o njih končni veličini, četudi jih ni mogel izčrpati. Vedno večja realna aktualnost sveta in tako zvano prenehanje mladinskega gibanja se zdi, da sta mesijanski zmisel nove generacije dokončno odmaknili, zdaj pa vedno bolj doživljamo, kako se nam ta zmisel neke na drugi strani povrača. Povrača se nam nujno in neodloljivo, vedno bližje naši duševnosti in morda že z njo spojen.

Doslej smo videli specifičnost mlade generacije v njeni hoteni in nehoteni oddaljenosti od stare generacije, v njeni biološko-družabni osamljenosti. Tako se je pojavila osnovna nedotaknjenost in nedotakljivost obeh generacij, razdeljenost skupne življenjske atmosfere v polarizacijsko napetost. Je namreč bilo in je nekaj v mladi generaciji, česar stara ne more razumeti in ovrednotiti in je nekaj v stari generaciji, kar mlada instinktivno zavrača. Iz te prvotne perspektive (ki jo zdaj tudi stara generacija hoče razumeti), smo svoj smoter sicer že razumevali, in to v pravcu totalitete in organičnosti, nismo pa še doumeli svetovnega tvornega vzroka, ki nas je dvignil na ogromen časoven preval. Nas, ki smo izšli iz elementarne povojne odpornosti proti družini, šoli, državi, družbi, omenjeni smoter nikdar ni vseh preprijil, kljub veliki naši prepričanosti. Nekje je namreč osamljen obvisel, se spojil le z našim idealizmom, se reševal v elitnost, tuptam pa že padel nazaj v družbo. V odporu do kaosa smo se namreč preveč prepustili kozmosu. Vendar nova bitnost ni mogla umreti. Iz zagatne ekspozicije se je v tihoti razvijala naprej, nujno se približajoč sodobni tvarnosti sami. Avtarkija mlade generacije je sicer ostala, ni pa bila več toliko obrambni stolp proti starejši generaciji, kolikor zagrajenost pred življenjsko neresničnostjo. Z drugimi besedami znači ta preokret približanje svetovni in življenjski resničnosti, tesno navezanost na epohalno spreminjanje sveta. Ločili smo se od starega človeka, zdaj se oddaljujemo tudi od njegovih institucij, četudi se ločiti od nekaterih ne moremo, in se približujemo sedanosti in pričujočnosti razvoja. Mlada generacija se je torej predvsem poenostavila: prevelik metafizičen ponos se je zmanjšal v eminentno ljubezen do predmetnosti, celo do raztop-

ljene predmetnosti. V tej svoji novi specifičnosti se zdi, da je mladina mnogo enotnejša, mnogo resničnejša, videli pa bomo, da tudi bolj tragična.

Vzrok te resnicoljubnosti ne leži več toliko v nepravilnosti metod, kolikor bolj v mrtvosti statične pojavnosti v družbi in kulturi. Dosedanja človeška atmosfera je dozorela in se povzila. Nekaj velikega je ugasnilo. Ne samo snovne in nadnaravne sile, ki svet pridržujejo v urejenosti, so izgubile svojo subjektivno pomembnost in plodnost, nego v nas je vsa dosedanja jost izgubila svojo vitalno zmožnost in idejno prepričanost. V življenje smo stopili na mrtvih točkah duhovnosnovnega življenja in obstali sredi strahotno velike vsebine z breznadno bodočnostjo. Izkustveno smo prišli do spoznanja, da se v nobenem dosedanem imenu ne moremo ali še ne smemo notranje zbrati, zunanje urediti, ter biti sami iz sebe radostni in veseli. Naše mišljenje in čuvstvovanje nista zato nedisciplinirana, pač pa odtrgana iz zgodovinske hierarhije. Celota je že davno razpadla; ko univerzalne sile niso mogle več asimilirati raznih spontanosti, se je ekstenzivnost znižala v ekskluzivnost: nato se je pojavil »kvaziuniverzalizem« liberalizma, ki je proces propadanja še bolj pospešil. Preko filozofskih relativizmov, socialnih razredov, duhovnih sekularizacij, gospodarskih avtarkij in nacionalizmov gre pot do novega ravnotežja elementov. Ne tajimo objektivnosti, mi le zaenkrat ne moremo najti do nje celotnega aktualnega odnosa. Mladi generaciji je danes več do soglasja s predmetom, nego z idejo. Doživetje čistosti in očiščevanja je v nas veliko. Zato hočemo biti čim bližje resničnosti, v želji po skladnosti smo postali istovetni s časom samim.

Čas nam je prišel v meso in kri, z njim smo zvezani na življenje in smrt. Nozdrvi se nam širijo od pričujočnosti in navzoče važnosti. Magičnost življenja nas prepaja. Zdi se, da za nas ni druge pomembnosti od pomembnosti snovnih možnosti. Gledamo, prisluškujemo in spremljamo eno največičastnejših spreminjanj sveta. In če se pri tej strastni intimnosti do življenja zdi, da tudi mi izginjamo v njegovi raztopljenosti, potem nas pred katastrofo zadržuje le neumrljiva ljubezen do pričakujočega. Saj vse to ne pomeni nič drugega nego: mi čakamo na nov življenjski red in na novo povezanost človeštva. In to z najzvestejo čuječnostjo, v primitivni resničnosti.

Radi te resničnosti, ki smo ji predani, pa smo majhni, ozki, nevedni, brez aparata starejše generacije, brez njenih velikih sistemov. Toda ne samo to, pričakovana nova nas ni le omejila, marveč nam onemogoča sleherno monumentalno življenje, kajti novi temelj je še daleč, velike trdnosti še ni pod nogami. V tej zagati nas zasmehuje in izziva stara generacija, češ mladina nima energij, mladina ne ustvarja. Toda kako hočete, da s polnimi rokami zajemamo snovi in ugnetaemo življenje, ko pa še srce naše ni dobilo potrdila, ko pa se nova stalnost še ne dá odtrgati od svetovnega premika? Poleg osebnih nebrigtosti in nemalih težav, ki nas že od otroštva spremljajo, doživljamo tudi to novo veliko skupno tragiko. Nikdo od starih ne more poznati strašnega občutja, ko stojimo med dosedanostjo, ki je v nas izgubila svojo vitalnost ter prepričanost, in med novim svetom, ki nastaja v neskončno dolgi evoluciji. Takrat, ko smo od snovanja novega sveta bili pijani zmagoslavja, pač nismo mislili, da njegova resničnost nastaja tako počasi. Nastaja sicer neizbežno, toda počasi, neusmiljeno počasi. Ali si morete predstavljati življenje v praznem prostoru, odkoder ne morete niti naprej niti nazaj? Star svet je za nas mrtev, novega pa še ni. So le drobci nove resnice, celotne resnice pa še ni, kajti ta je le v popolni in svobodni razvidnosti. Mnogi od nas se borijo z indiferenco, ko vidijo počasnost ogromnega prevala — češ, saj se niti v naši generacijski dobi ne bo izpolnilo to, o

čemer smo mislili, da bo viharo razodetje jutrišnjega dne, pač pa bomo morali prenesti še mnoge strahote in trpljenja. Zato sicer čakamo, toda čakamo tihi, zato delamo s stisnjenimi zobmi, zato smo ljudje, toda morda čudni ljudje.

Že samo po doslej povedanem bo marsikdo uvidel, da je v tej naši tako goli bitnosti več od zgodovinsko reakcijske pojavnosti, več od kake reformatorske težnje, več od kakega določenega pokreta. Nismo kaka omejena aktualnost, ki bi se dala izživeti ali nekam urediti. Pozicija mlade generacije ni niti zgolj verska, niti zgolj socialna, niti kulturna. Mi smo celotna človeška aktualnost, ali pa nobena. V tej presenetljivi somernosti se bližamo prvi in glavni zakonitosti: biti predvsem človek. Zato želim, da bi tudi te besede ne bile prispevek za psihologijo, ali izpoved, ki čaka na kategorizacijo, marveč skromen in vendar neizbrisljiv dokument iz naših molčečih dni.

V. P.:

Katalanska avtonomija

Cortesi (španski parlament) so sprejeli statut, s katerim se prizna Katalanija, to so štiri province: Barcelona, Gerona, Lérida in Taragona z okoli 3 milijoni prebivalcev, kot avtonomna pokrajina v okviru španske republike. Katalansko vlado, generalidad, sestavljajo: za pet let izvoljeni parlament in od parlamenta izvoljeni predsednik, ki postavi svoje svetovalce, oz. ministre. Parlament more izsiliti odstop predsednika z enostavnim izglasovanjem nezaupnice. Poleg katalanskega jezika, ki je formalno priznan, ostane uradni jezik še španščina. Vsi uradni razglasi morajo biti objavljeni v obeh jezikih. V prometu z ostalimi izvenkatalanskimi uradi ostane občevelni jezik španščina.

Generalidad more nezavisno od obstoječih državnih šol ustvariti učne ustanove vseh stopenj in smeri. Na predlog se more podeliti univerzi v Barceloni avtonomija pod pogojem, da se bodo dale španskemu jeziku in španski kulturi iste možnosti pouka kot katalanskemu in da se priznajo nekatalanskim profesorjem in dijakom iste pravice. Javne knjižnice, muzeji zgodovinske stavbe in spomeniki, ki so bili do sedaj pod varstvom države, preidejo pod avtonomno upravo.

Državlanske pravice Katalancev so najmanj tiste, kakršne predvideva ustava za vso republiko. Generalidadu se prepušča zakonodaja in uprava glede vseh notranjih katalanskih gospodarskih zadev. Sem spadajo: promet, torej železnice, ceste, prekopi, pristanišča itd., dalje poljedelstvo in gozdarstvo, zdravstvo in ubožno skrbstvo, trgi in borze. Vsa podjetja, dela in ustanove pa, ki presegajo krajeven značaj in so pomembna za celotno narodno gospodarstvo, torej promet v večjem obsegu, telefon, pomorstvo, splošno zdravstvo, zavarovanja, regulacija rek in namakalne naprave, časopisna, društvena in zborovalna zakonodaja, letalstvo in radio, dalje morebitna socializacija naravnih zakladov in veleindustrij, vse to ostane pridržano državnim zakonodajam in generalidadu se prepusti le izvajanje teh zakonov. Katalanska vlada je obvezana izpeljati vse državne socialne reforme, dalje vse mednarodne pogodbe države v istem obsegu. Država jo sme tozadevno nadzirati.

Celotno vzdrževanje notranje varnosti in policijska služba preide v upravo in organiziranje generalidada. Država si pridrži le splošno varstveno službo, tedaj obmejno zaščito, priseljevanje in izseljevanje, registriranje tujcev.

Španska vlada pa ima pravico, brž ko zahteva varnost države, poseči tudi v notranjo policijsko službo in jo tudi morebiti prehodno prevzeti. Na generalidad se prenese tudi vsa organizacija politične uprave, občinske, okrajne in provincialne uprave in celotno pravosodstvo, razen vojaških sodišč, državnih pravnih in zemljiškoknjižne uprave, ki morajo sicer poznati katalansko pravo in katalanski jezik, a jih še nadalje imenuje država.

Za financiranje prepuščene upravne službe odstopa država Katalaniji vse davke te dežele iz zasebne, deželne in mestne posesti, dalje osebne davke in preko tega za posebne stroške prepuščene uprave, procentualen delež od taks in kolkovin in od davka na industrije, davka na izkoriščanje rudnikov, gozdov itd.

Generalidad more na novo obdavčiti le to, kar še ni obdavčeno od strani države. Če pozneje isti predmet obdavči država, katalanski davek odpade. Razen dohodkov iz monopolov in carin, katere pobira država neposredno, prevzame pobiranje vseh davkov generalidad in jih preko vrhovnega državnega računovodstva odračunava državi, odštevši sebi pripadajoče vsote. To finančno ureditev mora vsakih pet let preskusiti tehnični odbor, imenovan od obeh strani in po potrebi spremeniti.

Generalidad more razpisati notranja posojila, zunanja pa le v sporazumu s cortesii. Če naloži država sama posojilo, ki naj bi koristilo celotnemu gospodarstvu, tedaj dobi Katalanija delež, ki odgovarja številu prebivalstva. Vse dosedanje državne pravice in sploh vse javne dobrine preidejo na generalidad. Ta statut more spremeniti sklep večine katalanskih občin ali sklep katalanskega parlamenta od strani španske države pa le cortesii na predlog vlade. Za vse spore je pristojno vrhovno upravno sodišče. Mešana komisija bo določila obseg prenosa državnih agend na generalidad.

Edvard Kocbek:

Naši razgledi*

Kljub premaknitvi slovenskega duhovništva v mirnejšo sfero, ki mu je poleg uspešnejšega delovanja prinesla tudi potrebno refleksijo, smo dobili od njega le še malo tako prodornih in doslednih pogledov na dušnopastirsko delo, kakor nam jih je dal nedavno del njegovega naraščaja. Ljubljanski bogoslovci, ki z mariborskimi izrazito iščejo čim posrečenejšo revizijo religiozne prakse, so izdali drobno knjižico, ki po svojem aktualnem značaju presega vse dosedanje almanaha. V njej sta dve razpravi, ki sta napisani ne samo v miru, marveč celo v znanstveni urejenosti, četudi sta iztrgani iz neposrednosti javljajočega se gledanja. Obe sta namreč disciplinirana ideološko-zgodovinska poizkusa, od katerih se eden peča z evropskim, drugi pa s slovenskim katolicizmom, a se kot celota oba vzajemno dopolnjujeta v centralni tezi, da je naloga krščanskega življenja v neprestani zvezi narave in nadnarave.

Pavle Slapar si je v prvi razpravi nadel nalogo, da poišče vzroke opadanja čuta za to zvezo, ali jasneje rečeno, vzroke razliki med objektivno močjo Cerkve in med dejansko nemočjo katolicizma, ter našel dvojne: zunanje in notranje. Prvi so v izpremenitvi teocentričnega srednjega veka v

* NAŠI RAZGLEDI na vprašanja sodobnega časa in človeka. Izdalo in založilo Cirilsko društvo ljubljanskih bogoslovcev, 1932, str. 55.

antropocentrični novi vek, ko je mesto spiritualističnih tendenc v renesansi nastopila naturalistična doba in z razvijanjem svoje vedno bolj dosledne in konkretne kulture zatemnjevala nadnaravo, ki pa jo je v ekskluzivni defenzivi tudi teologija praktično zanemarjala ter preko polemike prehajala v apologetiko in moraliziranje. Važnejši pa se mu zde notranji vzroki, ki razodevajo dejavni princip zunanjih vzrokov iz kvalitativne intenzivnosti krščanstva, to je iz urejenosti njegovega organizma okrog središča, povzetega v resnici: zopetna zveza človeka z Bogom, po Adamu pretrgana, po Kristusu vrnjena. Četudi nobena doba ne sme v svoji individualni asimilaciji krščanstva pozabljati na črpanje svojih sil iz te objektivne sakralnosti, ki jo zovemo kratko misterij, se je po avtorjevem mnenju to zgodilo vendarle že zgodaj, takrat, ko so v Cerkev stopali mladi narodi, ki za visoko kultivirano religioznost prvih kristjanov niso bili zadosti zmožni. Objektivnosti v misteriju niso več razumeli, zato je njihova pobožnost stopila iz sakralne zveze z božjim in se postavila zgolj v individualno osebno prizadevanje, kar je le še pospeševal dolg boj z arianizmom in herezijami. S tem se je težišče vernikov preneslo v etično orientiran aktivizem, kamor jim je sledilo tudi dušoskrbje, ko si je prizadevalo edino za konformiteto kristjanovega etičnega življenja z neskončno svetim Bogom in segalo po aktivnih zunanjih sredstvih, kakor so kultura, organizacija, politika. Vse to je v katoličanih ustvarilo nepopolne vernike; ljudstvo je padlo v meje naravno-religioznega čustvovanja, izobrazenci pa v teološki naturalizem, odkoder vidi Slapar rešitev le v nadnaravno-krščanski povzdigi človeka.

Atmosfera teh izsledkov je razgrnjena tudi čez drugo razpravo, kjer se na hvaležnem odseku domače kulturne zgodovine konfrontirata evropski in slovenski katolicizem. Joža Kunstelj je s sodelovanjem petero tovarišev izbral Levstikovo dobo do ustanovitve bogoslovskega Cirilskega društva, ki letos praznuje petdesetletnico in ki je za ta njegov jubilej knjižica izšla, dobo Levstika, Stritarja, restavracije Prešerna in rastočega narodno osvoboditvenega gibanja, ko se je vedno občutneje pojavljala duhovna slabokrvnost slovenskega katolicizma. V njenih najznačilnejših pojavih, v neumevanju Levstikovega pojava in v pavšalni obsodbi Stritarjevega dela leži janzenistična praksa tedanjega klera, ki je kot strog sodnik obsojal vse elementarno in eruptivno, čutno in čustveno v človeški naravi in tako sebe oddaljeval od teološkega središča, ljudstvo pa od nadnaravnih skrivnosti. Mladina si je zato iskala rešitve izven tega rigoroznega območja, t. j. katolicizma. Tako se je Kersnik, za Levstikom in Stritarjem najznačilnejši ideolog, že popolnoma oprijel liberalizma in s tem dosledno izpeljal tragično slabost teološke miselnosti in ljudskega azakramentalnega življenja. Niti Franc Lampe, ki je bistroumno spoznal nevarnost indiferentnosti in ki je imel popolnoma moderne estetske nazore, ni mogel s svojim nastopom podati takoj pravilne rešitve; tudi on je v svojem načrtu življenje v narodu pojmoval premalo organski, kajti duhovnika je smatral za nujnega in edinega oblikovalca duhovnega življenja, ki naj ljudstvo reši predvsem z literarnim delom, mesto s posredovanjem zakramentalnih milosti; četudi je le v tem zadnjem največja in edino veljavna naloga duhovnikova.

Zanimivo je, da se problem dušnopastirske prakse iz prve razprave osredotoči v drugi razpravi na problem duhovnika. Ko pa človek začne v tej smeri še naprej razmišljati, pride do presenetljivih izsledkov. Ako se iz filozofsko-teoloških izvajanj posebno prve razprave namreč povrne med njih predmetnost, opazi, da je ostala neizčrpana še precejšnja njegova problematika. Ako smo prepričani, da Cerkev živi in deluje iz realne moči milosti,

potem iz idejne sile, a zelo odločilno tudi iz družabne pojavnosti, potem so odgovori na veliko vprašanje prve razprave skušali izčrpati le prvi dve resničnosti, močno pa opustili zadnjo. Slapar navaja kot zunanje vzroke namreč le idejne vzroke. Nekje smo kljub drugačni usmerjenosti vseeno še malodušni in majhni: v nedoslednem premagovanju ostre meje med naravo in nadnaravo ter v svobodnem gledanju narave same. V nas še ni premagana spiritualistična bohotnost, kakor tudi še ni zaživel obči čut za totaliteto. Ako je bilo v prvi razpravi zastavljeno vprašanje po vzrokih, ki so povzročili razliko med objektivno močjo in subjektivno nemočjo Cerkve, bi morali v svrhu točnega odgovora pritegniti v razmotrivanje tudi vso njeno profanost. Telo Cerkve je supranaturalistično, to je v bistvu eskatoliškega procesa; cirkulacija njene krvi teče iz sakralnosti v profanost in narobe, vse sile sodelujejo neločljivo, misterija ni brez greha in greha ni brez misterija, v njej je mnogo več brutalnosti, življenjske neposrednosti, pa tudi mnogo več indiferentnosti in podrobnega vplivanja snovnosti, nego vidimo ali hočemo videti. Stik z realnostjo pa ni bil še pri nobeni cerkveni organizaciji tako neposreden, navezanost na življenje še nikjer tako polna kakor pri katoliški. Ta fluktuacija je organska in totalitetna, zato mora sleherni filozofsko-teološki pogled na Cerkev imeti svoje družabno-zgodovinsko dopolnilo. Poleg sakralne objektivnosti ne morejo biti merodajne le metamorfoze pnevmatičnosti, idej, teorij, praks v teologiji, v račun je treba vzeti tudi sorodna dejstva snovnosti in njih togo organizacijo: vse družabne faktorje, od strukture človeka in kulture do gospodarskih razmer in cerkvene hierarhije. To je izkustvo laika, ki je v domači župniji našel isto neizprosno napredujočo substanco nevere kakor jo je opazil v nemških in francoskih velemestih in ki je prišel do prepričanja, da ta nevera nima korenin le v negativni teološki ali filozofski miselnosti, marveč tudi v družabni strukturi cerkvenega organizma. Še več: da ta nevera ni intelektualna nevera zadnjih stoletij, marveč razkol med vernostjo in cerkvenostjo, ki ga je v veliki meri povzročila ali vsaj pospeševala negativna družabna pojavnost Cerkve. Med današnjim človekom in med katoliško Resnico stoji kljub raznim akcijam neokretna in zgodovinsko preobložena Cerkev in tako se zdi, da se tudi teološke in ideološke revizije v ne-revidirani cerkveni organizaciji le z majhnim uspehom razvijajo.

Če bi to dejstvo v pričujočih razpravah upoštevali, bi se v njih najbrže marsikaka trditev glasila malo drugače. Tako n. pr. ni povsem prepričljivo mnenje opata Hervegena (str. 17), da je prvi vzrok izginjanja čuta za misterije v religiozni nekultiviranosti pokristjanjenih narodov, ampak je morda treba seči še malo nazaj, do leta 313, ki znači eno največjih, če ne največjo prelomnico krščanstva. V to svrhu se ni treba poslužiti nikake protestantske teorije, marveč si le v spomin poklicati dejstvo, da so se v legalizaciji krščanstva sredi rimske civilizacije spočeli vsi cerkveno-družabni pojavi, ki so na teologijo in dušeskrbje morda bolj vplivali, kakor pa necivilizacija novih narodov. Ravno tako ne bi krivde v drugi razpravi (str. 40) valil na janzenizem, torej na neko teološko-praktično dejstvo, marveč na neko družabno substanco, ki se vleče v kleru vse do danes. Duhovnik je vsled svoje pozicije v stalni nevarnosti, da podleže socialnim skušnjavam, pri čemer ne mislim le na gmotne in avtoritetnostne prijetnosti. Dokaz vidim v dejstvu, da se je naš kler (in katoliški kler povsod) v dobi verske obnove, ki je sledila liberalizmu, ravnatoko udajal visokemu in glasnemu sodniškemu habitusu, kakor v prejšnji dobi in ga politika torej ni toliko povzročala, kolikor pospeševala. Vsa ta in slična nagnjenja so v katolicizmu že dolgo in globoko in jim je treba kmalu posvetiti več pažnje, ako nečemo, da nas prehitijo marksistični cerkveni zgodovinar, ki bi

dejstva anticipiral v svoji luči tako, da bi nam jih pozneje bilo težko s pridom popravljati.

Obe razpravi sta torej zelo zanimiva poskusa, ki odpirata polno novih pogledov in dopolnil. P. Slapar pozna zelo dobro nemško teološko literaturo, manj francosko in slovansko. Povsod pa ugodno presenečata stilno in jezikovno obvladovanje tvarine ter vsebinska živost. Knjižica je odlična dokument, ki ga javnost (recte: polujavnost) še dolgo ne bo znala ceniti, kar pa našega duhovniškega naraščaja naj nič ne moti. Morda bomo tako v doglednem času dobili Zgodovino slovenskega katolicizma, ali pa vsaj posamične monografije.

Rešitev Podonavja?

Priobčujemo zanimiva izvajanja znanega ameriškega časnikarja H. R. Knickerbockerja iz njegove najnovejše knjige, ki je izšla pred nekaj dnevi z naslovom »Ali bo Evropa vstala«. Iz teh vrstic je razvidno, kako si zamišlja zapadni velekapital, zlasti nemški in angleški pomoč državam srednje in jugovzhodne Evrope. Da bi izvedba tega načrta povzročila še večjo odvisnost teh držav od zapadnega velekapitala in nezaslišano povečala izkoriščanje delovnega ljudstva, je čisto gotovo.

Da srednja Evropa bolj trpi vsled krize kot ostali deli sveta, je krivo to, da je srednja Evropa bolj kot kateri drug del sveta odvisna od svoje zunanje trgovine. Temeljni vzrok temu pa je, da je tretjina trgovine, ki je bila v stari Avstroogrski notranja trgovina sedaj zunanja trgovina. Od celotnega izvoza podonavskih držav gre tretjina v te iste države in uvozi se prav tako tretjina iz samih teh držav. Praviloma je tako, da je zunanja trgovina tem pomembnejša, čim manjša je država. Združene države, katerih narodno premoženje znaša na osebo okoli 180.000 Din, izvažajo samo za okoli 1800 Din na osebo. Narodno premoženje bivše Avstroogrske je znašalo 60.000 Din na osebo. Izvoz Nemške Avstrije pa znaša povprečno na osebo 2340 Din, izvoz Češkoslovaške na osebo povprečno 2100 Din, izvoz Madjarske 1080 Din na osebo, izvoz Rumunije 540 Din na osebo, izvoz Jugoslavije pa 480 Din na osebo. Združene države izvažajo 5 odstotkov svoje produkcije, med tem ko morajo podonavske države izvažati 15—50 odstotkov.

Trgovina med njimi je padla l. 1919 skoro na ničlo, do l. 1928 pa je zopet narasla na približno višino notranje trgovine bivše Avstrije. Pod prvim lahkim pritiskom depresije je vsaka teh malih držav, od katerih so skoro vse močno zadolžene v inozemstvu, začela uvajati ukrepe za izboljšanje svoje trgovinske bilance, da bi dobila gotovino za plačevanje obresti in amortizacijo svojih inozemskih posojil. Ti ukrepi pa so pomenili restrikcijo valute in uvoza in stremljenje povečati izvoz s subvencijami in znižanjem cen. Istočasno se je vsaka država trudila s prigovarjanjem ali z nasilnimi odredbami pripraviti druge države do tega, da bi kupile več blaga. Naravno, da so se s prigovarjanjem in nasilnimi odredbami omejile le same nase in se niso na ta način obrnile proti velikim državam, ker te so za to premočne.

V tem coprniškem kotlu gospodarske vojne vseh proti vsem tudi vsi trpijo in med tem ko se je izvoz šestih obdonavskih držav v druge države med l. 1928—31 znižal za 25 odstotkov, je padel izvoz med njimi za 50 odstotkov. To pomeni sicer močno bolezen, nikakor pa ne smrti. Tudi če bi obdonavske države docela prenehale trgovati med seboj, bi jim še vedno ostalo 50 odstotkov sedanje zunanje trgovine. Toda tega ni pričakovati. Ostala bo, kakor vidimo, vsaj izmenjava.

Ta minimum pa zadostuje za ohranitev življenja. S 628.740 možmi in oficirji rednih čet, žandarmerije in policije se more zlahka vzdržati red. In kakor se sliši paradokсно, vendarle je pritisk stiske na obdonavske države dejansko tako velik, da je uprav radi tega utemeljeno upanje na izboljšanje.

Kajti teža stiske pritiska najbolj na vlade. Vlade lahko padajo, narodi bodo ostali. Depresija povzroča primanjkljaje v proračunih, ti pa zvišanje davkov; kakor hitro pa je

dosežen nek eksistenčni minimum, se ljudstvo brani plačevati davke in pri tem trpi vlada. V nekaterih podonavskih državah so dohodki vlad tako nazadovali, da je že težava s plačevanjem oboroženih čet. To pa je kritična točka. Če je dosežena le-ta, postane tudi najbolj samovoljna vlada pristopna za razloge razuma. Vlade so pripravljene žrtvovati manjšinske interese in sodelovati ne le v korist večine ljudstva, ampak tudi zato, da same ostanejo na oblasti.

Kolikšno bi bilo izboljšanje, ki se da napovedati neposredno iz minimalne oblike gospodarskega sodelovanja? Najbližja oblika tovrstnega sodelovanja bi bila odstranitev vsaj trgovinskih omejitev, ki so bile uvedene po l. 1928. Kaj pa bi pomenilo to za Podonavje? Teoretično morda zvišanje trgovine med 6 državami za okoli 16 milijard Din; za toliko se je namreč zmanjšala ta trgovina od l. 1928 do danes. Seveda le teoretično, kajti padec cen je vrednost izvoza bolj znižal kot pa umetne omejitve. Postavim, da znaša padec glavnih podonavskih produktov 50 odstotkov; tedaj bi se dalo dobiti okoli 8 milijard že samo s tem, da bi se podrli carinski zidovi, postavljeni po l. 1924. Oni od preje bi lahko ostali; nobene carinske unije bi ne bilo treba. Države bi morale sodelovati le v tisti meri kot pred l. 1928. Zvišanje trgovine v Podonavju za okoli 8 milijard Din bi pomenilo povečanje vse podonavske zunanje trgovine za 10%. To zvišanje pa bi čisto lahko zadostovalo za splošno gibanje navzgor, moglo bi začeti preokret za vzhodno in srednjo Evropo in morda tudi za celi svet.

Prvi pogoj za ozdravitev srednje Evrope je, da morejo ljudske množice ostati na znosni eksistenčni stopnji. V Avstriji in Češkoslovaški je ta pogoj docela izpolnjen, na Ogrskem je minimum dosežen, v drugih poljedelskih državah, Rumuniji in Jugoslaviji pa je precej boljše kot na Ogrskem. — Drugi pogoj za ozdravljenje je, da so oborožene vladne čete toliko močne, da vzdrže red. V srednji Evropi danes ni radikalnih nemirov in marsikatero velike sosedo jo morejo radi tega zavidati. Armade in policija so tu tako močne, da bi zlahka potlačile vsak upor obubožane manjšine. — Tretji pogoj pa bi bilo sodelovanje vlad, v minimalni izmeri izpred l. 1928. — Ti trije pogoji so izpolnjeni. Ostane še zadnji in bistveni pogoj: prizadete vlade morajo biti ne le pripravljene, ampak tudi sposobne, odnosno zmožne odstraniti trgovinske in valutarne omejitve, ki so prinesle podonavskim državam njihovo žalostno slavo. Naloga Evrope je, da jim to omogoči; kakšni pa so izgledi, da bo Evropa nalogo izpolnila?

»Koliko denarja imate?« To vprašanje ti stavljajo finančni uradniki na 7 mejah podonavskih držav. — Za trgovino pomeni to obsodbo na zapor in dokler podonavska trgovina ne bo prišla iz tega zopora, ni upanja na gospodarsko izboljšanje tega dela Evrope. V tem se strinjajo vsi gospodarski strokovnjaki v in izven srednje Evrope. Brž ko bodo odpravljene te omejitve, bo izpolnjen tudi zadnji pogoj za sanacijo.

Pa zakaj te omejitve? Kako je prišlo do njih? Zakaj je reagirala srednja Evropa na krizo bolj občutno kot drugi deli kontinenta? Odgovor na to, je tudi že odgovor na vprašanje: Kako bi se dale odstraniti te trgovinske in valutarne omejitve, ki sedaj ovirajo izboljšanje.

Za položaj je posebno tehtna okoliščina, ki smo jo že omenili, da so namreč te države bolj odvisne od svoje zunanje trgovine kot pa katerakoli velesila. Druga pomembna okolnost je pa ta, da producirajo Ogrska, Rumunija in Jugoslavija vprav pridelke, katerih cene so najbolj padle. Ti pridelki so danes polovico manj vredni kot l. 1929. — Tretjič pa so si te države izposodile v razmerju napram svojim sredstvom več kot pa vse druge evropske države. Skupno znašajo njihovi dolgovi 240 milijard Din. Tu pa niso vštete milijarde privatnih posojil in kratkoročni krediti. Veliko teh posojil je bilo najetih v času prosperitete med l. 1926—29 in to z obrestmi, ki gredo dejansko do 10 odstotkov in znašajo povprečno 8 odstotkov. Skupno morajo tedaj podonavske države plačevati letno za obresti in amortizacijo najmanj okoli 20 milijard Din. — Četrtoč pa vse te države poznajo inflacijo, ker so to ali same okusile ali pa so jo videle pri svojih sosedih in vedo, da je to največja nesreča, ki more zadeti moderno družbo. — Končno pa so mnoge od teh držav vsled političnih in ljudskih nasprotstev razrvane iz domačih vzrokov ali pod vplivom velesil. Niti zavezniške države male antante niso resnično prijateljske, druge pa so tem večiasih kar divje sovražne. Nihče noče priznati, da je na »Balkanu«. Na Dunaju sprašujejo: »Ali greste doli na Balkan? Na Ogrsko?« V Budimpešti pa: »Ko boste prišli v Beograd in boste spoznali Balkan...« V Sofiji vam pravijo: »Na Balkanu, spodaj v Rumuniji, je čisto drugače.« V Bukaresti pa je beseda »Balkan« sploh izključena iz vsakega dostojnega pogovora. Te besede označuje pač precejšnja mera prezira, katerega goji en narod napram drugemu.

Te osebne antipatije, ki temelje na tisočletnih medsebojnih bojih, pa še podžiga vpliv velesil. Prizadevanja Francije gredo brez prestanka za tem, da razširi nadzorstvo, ki ga že vrši nad Češkoslovaško, Jugoslavijo in Rumunijo, na kolikor moč tem več držav. Nemčija ne bo nikoli opustila upanja na »srednjo Evropo« s svojima zaveznicama Avstrijo in Ogrsko. Italija prevladuje v Albaniji in je dosegla znaten vpliv na Ogrskem in koleba med strogo

italijansko politiko in politiko sodelovanja z Nemčijo v Podonavju proti Franciji, Anglija pa nadzoruje celotno konstelacijo in skuša biti radi svojih trgovskih in finančnih koristi sila, ki razsoja in drži ravnotežje.

To divje nacionalistično prerivanje je sprožilo revolver v Sarajevem in svetovno klanje. Istotam je tudi neposreden povod sedanje kreditne krize, kajti prvi signal, kateremu je sledila panika, ni bil krah Kreditanstalta, ampak ponesrečena nemško-avstrijska carinska unija.

Ni nobenega upanja in navsezadnje tudi ni potrebno, da podonavske države opuste svoj globoko ukoreninjeni rasni antagonizem. Avstrijci bodo vedno čutili, da so kulturno pred vsemi sosedi. Mađjari bodo vedno ponosni na to, da izhajajo od velikega Džingiskana, ki je bil največji osvojevalec kar jih pozna zgodovina. Bolgari bodo še naprej dokazovali, da so najstarejši prebivalci ob Donavi. Rumuni ne bodo nehali izjavljati, da so edini legitimni dediči rimskih cesarjev, Grki bodo pa vedno ponosni, da so Grki.

Kljub tej zakrknjenosti patriotskih čustev in kljub trgovskim sporom, ki so posledica krize, je danes vojna nevarnost manjša kot kadarkoli po l. 1918. Drzave imajo vse preveč opraviti z gospodarskimi skrbmi... ne utegnejo misliti na vojno. Preteklo je že mnogo mesecev, ko so državne pisarne po Balkanu razburjali obmejni spori. Gotovo so to ogromne bilančne postavke ne le v političnem, ampak tudi v gospodarskem pogledu.

Potrebno je le, da pridejo velesile do spoznanja, da njihove lastne koristi odločno zahtevajo sporazumno programu za pomoč Podonavju. Danes je v finančnih krogih v Rimu, v Berlinu, v Londonu in tudi v Parizu ta nujnost ne le priznana, ampak so podane že tudi osnovne poteze možnih ukrepov v bližnji bodočnosti.

Ker so si podonavske države toliko izposodile, so bile ob izbruhu kreditne panike izpostavljene izrednim zahtevam po njihovi zlati podlagi in po tujih valutah. V bojazni pred inflacijo in da bi ohranile, čeprav samo nominalno, zlato podlago, so posegle po najbolj urastnem sredstvu, namreč po omejitvi zamenjave svojega denarja v tuje valute. Te restrikcije so v nezasišanem tempu decimirale njihovo zunanjo trgovino in ker so te države tako zelo zavisne od svoje zunanje trgovine, prezivljajo danes gospodarsko stagnacijo, ki je ostali Evropi nepoznana. Kako obupne in dosedaj tudi uspešne napore so napravile podonavske države, da obvarujejo svojo valuto, nam dokazuje njihovo inozemsko devizno notiranje. Te omejitve so povzročile, da je padla podonavska zunanja trgovina za 20% bolj kot zunanja trgovina ostale Evrope.

Kaj pa pomeni to za podonavsko gospodarstvo, si moremo predočiti le, če vemo, da se mora najmanj 25% njihove celotne produkcije prodati v inozemstvo, 50% zmanjšanje izvoza pomeni, da 12% njihove produkcije ne more najti trga. Če smemo na drugi strani ceniti, da Evropi ni treba več izvažati kot 10% produkcije, pridemo do zaključka, da je Evropa kot celota v zadnjih šestih mesecih izgubila trg le za 3% produkcije.

Zmanjšanje zunanje trgovine je povzročilo znižanje državnih dohodkov, to znižanje proračunske primanjkljaje, le-ti pa so povečali nevarnost inflacije — in tu se cepi pot v tri smeri: k tiskarskemu stroju in v pravo nesrečo, k oficielnim ustavitvi plačevanja inozemskih obveznosti in k počasnemu ozdravljenju ali končno k temeljni retormi in cim hitrejši ozdravitvi.

Ukrepi, ki se sedaj pripravljajo v evropskih središčih v svrhu izboljšanja tega položaja, merijo na to, da bi se proces, ki je privedel do sedanjega stanja, zaokrenil. Prvi in najbistvenjši ukrep mora biti odstranitev valutne blokade, odstranitev kakršnekoli vezi svobodni trgovini. To pa se more zgoditi le, če se zagotovi ogroženim državam zaščita pred nekontroliranim razvrednotenjem njihovih valut. Ta zaščita pa mora obstojati le v tem, da se oskrbijo finančna ministrstva podonavskih držav z zadosti velikimi sredstvi, da bodo mogla braniti valute. Ni treba doigoročnih kreditov, pač pa je potrebna znatna vsota kratkoročnih.

Dalje je potrebno znižanje dolgov teh držav. To priznavajo vsi poznavalci Podonavja. Dolžniki se sprašujejo, zakaj naj bi se plačevali krediti še vedno po ceni iz l. 1929, ko so med tem padle cene za 40 do 50%. Zakaj bi ne bila obrestna mera še vedno 8%, potem ko so padle cene najvažnejšim pridelkom za polovico, in sicer brez sodelovanja dolžnikov. Podonavske države sprašujejo z drugimi besedami: »Zakaj naj plačujemo danes za uživanje nekega posojila letno 100 mer zita, ko smo se l. 1929 obvezali, da bomo plačevali le 50 mer?«

Da upniki v to znižanje tudi privolijo, je zanje same najbolj koristno. Kajti, če gre v konkurz kako privatno podjetje, tedaj vsaj upniki na prvih mestih lahko upajo, da bodo dobili svoje. Če pa se izjavi bankrotnim kaka država, tedaj ni tu nobenega konkurznega upravitelja, ampak upniki enostavno vse izgube.

Gotovo je tedaj, da bo načrt za rekonstrukcijo Podonavja predvideval znižanje sedanjih dolgov poleg pomoči za upostavitve skoro propadlih valut. Uporabo kredita bo skoraj gotovo nadzorovala Zveza narodov. Če bi se sklenila pogodba o znižanju dolgov in bi velesile dale podonavskim državam 6 do 12 milijard Din kratkoročnih kreditov, ki bi se po potrebi mogli podaljšati in ki se smejo uporabljati pod nadzorstvom komisarjev Zveze narodov, za ta slučaj predvidevajo propagatorji načrta sledeče ukrepe in rezultate:

Takoj ob prejemu kredita odstranijo podonavske države vse omejitve svobodne izmenjave valut. Istočasno morajo opustiti sedanje umetno, s policijskimi sredstvi vzdrževano stanje valute in jo puste padati. Na točki, kjer bo v soglasju s cenami, pa jo stabilizirajo. Ta točka bi bila 30 do 40% pod staro pariteto.

Povratek k zlati podlagi na novi, naravni osnovi bi moral po mnenju propagatorjev tega načrta avtomatično znižati izvozne cene (v tujih valutah) in poživiti zunanjo trgovino, istočasno pa za domači račun izvozne cene nekaj dvigniti. Nujno bi se izvoz dvignil, uvoz znižal, pa dosegel presežek izvoza, ki je za državo, katera hoče izpolniti svoje zunanje obveznosti, brezpogojno potreben. Istočasni ukrepi bi morali znižati mezde in plače, uravnavesiti proračun in zmanjšati tudi notranji dolg sorazmerno z razvrednotenjem denarja. Zraven tega pa morajo biti vlade dovolj močne, da zatro in onemogočijo vsa gibanja za zvišanje mezd v svrhu izenačenja zaradi razvrednotenja denarja.

Naloga komisarja Zveze narodov ne bi bila toliko v tem, da nadzira vlado, ampak da jo ščiti pred političnim pritiskom volilcev. Izkušnja v Zvezi narodov je pokazala, da so vlade držav-dolžnic v splošnem pripravljene lojalno izpolnjevati posojilne obveznosti. Toda vlade so pod stalnim pritiskom svoje birokracije in od njih vladanih narodov in proti temu pritisku so komisarji zelo koristni. Če delavci kričijo po zvišanju mezd in uradniki protestirajo proti znižanju plač, pokaže vlada z obžalujočo gesto na komisarja, češ ta je kriv. Komisar to lahko prenese. Položaj v podonavskih državah je danes namreč tak, da so nadaljnja skrčenja državnih izdatkov za uravnavesenje proračunov bistvena, da pa so praktično nemogoča, ker so politično nemogoča. S komisarjem bi se dalo doseči tudi 30 do 50% znižanje.

V tem načrtu, ki bo morda kmalu javno predložen svetovni gospodarski konferenci, se dajo odkriti marsikateri riskantne točke. Vendar nobena od njih ne predstavlja tako resnega rizika kot je to, kar grozi tem državam, če se ne bo nič storilo, da se iztrgajo procesu gospodarskega umiranja. Obljube načrta so večje kot možni riziki. Možno je, da se bo tako oživila trgovina v Podonavju. Vsekakor je gotovo, da je s tem omogočeno podonavskim državam plačevati njihove inozemske dolge. Bržkone bo s tem omogočeno tudi hitro odplačilo sanacijskih kratkoročnih kreditov. In upravičena bi bila misel, da bodo iz upostavljenega gospodarstva v Podonavju izšli odločilni pogoji za ozdravitev Evrope in drugih kontinentov.

Načrt predvideva maksimalen riziko 12 milijard Din; to bi bilo posojilo za restabilizacijo podonavskih valut. Danes pa izgubljajo Francija, Anglija, Italija, Nemčija, Poljska in Svica več ko 12 milijard Din letno vsled skrčenega izvoza v Podonavje. L. 1928 so izvozile te države v Avstrijo, Ogrsko, Rumunijo, Češkoslovaško in Jugoslavijo blaga v vrednosti okoli 26 milijard Din; sedaj je padel njihov izvoz v Podonavje na manj kot 12 milijard Din letno. Če se ne bo nič ukrenilo, bodo poleg tega morale nekatere podonavske države čisto gotovo napovedati bankrot in njihovi upniki ne bodo dobili nič.

Najbolj negotov činitelj v tem načrtu je Francija, ki gospodarsko naravnost ni toliko interesirana na Podonavju kot ostala Evropa. Vendarle je navsezadnje tudi Francija interesirana na Podonavju toliko kot na ostali Evropi, ki je pač povezana z železnimi vezmi medsebojne gospodarske odvisnosti.

Najbolj interesirana na Podonavju pa je v gospodarskem pogledu Nemčija. L. 1928 je prodala v Podonavje blaga v vrednosti za okoli 20 milijard Din, l. 1931 pa le še za okoli 14 milijard, med tem ko je njen delež na podonavskem uvozu dejansko narastel od 21,1% na 24,7%. Tako bi pomenila pomoč Podonavju tudi izdatno pomoč Nemčiji. Zopet vidimo, da stoji za gospodarskim problemom gospodarske in politične bodočnosti Evrope, temeljno vprašanje — odnos med Francijo in Nemčijo. — V. P.

E. Sternberg:

Propadanje svetovnega kapitalizma

(Priredil V. P.)

Znaki propada.

Propadanje celotnega kapitalističnega sistema nikakor ni premočrten, v vseh državah enako razvijajoč se potek. Kakor je nastopil kapitalizem v različnih državah ob različnem času in kakor ni povsod naenkrat nastopil kot prevladujoč produkcijski način in kakor ni za vse države istočasno nastopila doba imperializma, tako tudi propadanje ni v vseh državah istodobno, enakomerno. Kljub vsem razlikam, pa se vendarle dajo ugotoviti splošne

tendence. Najbolj stvarno si bomo predočili, v kakšnih oblikah gre propadanje, če skupnim znakom napredka postavimo nasproti znake propada približno tako-le:

Razvoj svetovnega kapitalizma od srede preteklega stoletja do 20. stoletja je kazal vsepovsod najbolj razločne znake dviga in napredka. Temu nasproti pa vidimo pred nami razvoj, ki ni pričel šele ob koncu vojne, ki pa se v povojnem kapitalizmu najbolj očitno javlja in ki kaže kar najbolj jasne znake nazadovanja, propadanja.

Produkcija je preje zelo močno naraščala; sedaj pa produkcija niti v času konjunktura ne narašča v oni meri kot pred vojno. — Produktivnost dela je zmerno naraščala; prav tako je izredno rasla kolonialna posest. Produktivnost dela je v zadnjih letih izredno močno narasla, nasprotno pa kolonialna posest ne raste več, temveč celo v starih kolonijah nastajajo nacionalna gibanja.

V prejšnjih letih so se stalno jačali svetovno gospodarski stiki. Sedaj pa se ti stiki v konjunkturi komaj kaj zboljšajo. Carine naraščajo v nedoglednost; po mirovnih pogodbah je nastala tudi cela vrsta novih držav. Sovjetska Rusija gradi na podlagi zunanje trgovinskega monopola v okviru petletnega načrta lastno industrijo.

Svetovna trgovina je preje strmo naraščala. V sedanji dobi svetovna trgovina celo ob konjunkturi zelo malo naraste; sedaj v krizi pa je padel volumen svetovne trgovine naravnost pod predvojno stanje.

Število zaposlenih industrijskih delavcev je naraslo v letih procvita za desetine milijonov. V teh letih pa se število zaposlenih delavcev v vseh državah počasneje zvišuje kot v predvojnem času, v mnogih državah tudi v konjunkturi pada. — Ob konjunkturah je bila preje brezposelnost minimalna in v krizi v nobeni državi ni presegla milijona. Danes pa brezposelnost celo v konjunkturi presega milijone in je v konjunkturi večja kot pred vojno v času krize ter dosega v danasnji krizi tolikšen obseg kot ga nismo niti slutili. — Preje so dobički hitro rasli, danes pa gredo celo v konjunkturi zelo počasi kvišku.

Srednji sloji so bili nedotaknjeni in so tudi številčno naraščali ter zboljševali svoj socialen položaj; danes pa se položaj teh slojev neprestano poslabšuje in gredo nasproti proletarizaciji. — Delavci so dosegli v velekapitalističnih središčih razmeroma visoke plače; sedaj pa se vrši popolno obubožanje delavstva.

Te splošne slike prejšnje dobe tudi krize niso spremenile, normala je bila konjunktura, kriza pa le izjema, ki je mogla celoten razvoj le malo prizadeti. Sedaj pa ni več normala konjunktura, ampak kriza. Konjunktura traja samo toliko mesecev (n. pr. Nemčija) kot preje let.

To je splošna podoba propada svetovnega kapitalizma. In prvo vprašanje, na katero moramo odgovoriti, predno vsako posamezno našo trditev podpremo z dokaznim gradivom, je čisto naravno to-le: ali so to le poedina, mimoidoča dejstva, ki so povzročila posamezna dejanska stanja ali pa je nastopil preokret v celotnem kapitalističnem sistemu. Kapitalisti in od njih plačani zagovorniki seveda trdijo, da so to le mimogredni pojavi in da bomo kmalu zopet v razvoju, ki bo odgovarjal predvojnemu. Če še ni nastopil, potem le zato še ni, ker so vojna in njene posredne in neposredne posledice vse gospodarske zveze razbile in postavile svetovno gospodarstvo na glavo in ga je treba še urediti in spraviti na pravi tir. Vsled tega pa so nastala trenja, katera je treba premagati, če hočemo priti do »normalnih razmer«.

Ne zanikamo, da je imperialistična svetovna vojna povzročila bistvene gospodarske spremembe; z vsem poudarkom pa zanikavamo, da je treba v vojni in njenih posledicah iskati odločilnih činiteljev, ki naj bi povzročili pojave, ki nudijo v svoji celokupnosti sliko propadajočega kapitalističnega sistema. Da to dokažemo, bomo razjasnili prave in odločilne vzroke.

Zmanjšani imperialistični razmah.

Kaj je odločilni vzrok vedno hitrejšemu tempu kapitalističnega propada? Odločilni vzrok je v tem, da ima kapitalizem vedno večje težave pri prodiranju preko obstoječih meja v dežele, kjer še ni kapitalističnega produkcijskega načina in ki naj bi šele prišle v kapitalistično območje. Pozneje bomo obširno utemeljili, za kaj je tako izredno zmanjšanje možnosti zunanjega razširjenja odločilen činitelj za propad celotnega kapitalističnega sistema. Najprvo moramo dokazati, da je prodiranje kapitalističnih središč preko lastnih meja vedno težavnejše in da te težave ne izvirajo iz slučajnih, trenutnih vzrokov, ampak da so to trajni pojavi.

Če govorimo o kapitalističnih državah, tedaj ne mislimo samo držav, kjer se producira samo kapitalistično, kjer je kapitalizem edini produkcijski način; takih držav ni. Ostanke prejšnjih produkcijskih oblik najdemo vsepovsod seveda v različnem obsegu. Pod kapitalističnimi državami mislimo države, kjer kapitalistični produkcijski način prevla-

du je. Te kapitalistične države, ta središča kapitalizma so območje kapitalističnega produkcijskega načina povečala po raznih potih. Skupno bi navedli štiri metode zunanjega razširjenja kapitalističnega produkcijskega načina:

Prvič. Kapitalistične postanejo predkapitalistične produkcijske oblike v notranosti velekapitalističnih držav, to je pokrajini v državah, v katerih kapitalistični produkcijski način ze prevladuje.

Drugič. Kapitalistično postane narodno gospodarstvo, katerega produkcijski način je bil doslej pretežno predkapitalističen in sicer pod vplivom imperialistične države-matice, ki določa pot in tempo razvoja v kapitalizem po potrebah lastne buržuazije. Primer: Anglija — Indija.

Tretjič. Kapitalistično postane narodno gospodarstvo, čigar produkcijski način je bil pretežno predkapitalističen in sicer izvrši to delo v glavnem domači vladajoči razred. Primer: Evropa, v novejšem času Japonska.

Cetrtič. Kapitalističen postane teritorij, ki je produciral pretežno predkapitalistično in ki je bil ponajveč nenaseljen kljub velikim naložbam kapitala iz imperialističnih držav v glavnem po domačem vladajočem razredu. Primer: Razvoj Severne Amerike v 19. stoletju.

Kot poseben slučaj naj omenimo v tej zvezi Kitajsko, ki brez dvoma ne bo postala čista kolonija kot Indija, pri kateri pa še na drugi strani ni čisto jasno, kako se bo izoblikovala njena politična suverenost, njena »samostojnost«.

Kapitalizem druge polovice 19. stoletja do svetovne vojne označuje to v naglem tempu napredujoče prodiranje kapitalističnega produkcijskega načina v nove kontinente. Današnji kapitalizem pa najde na vseh straneh, kamor hoče razširiti svojo produkcijo, ovire, ki se dajo vedno težje premagati. Iz teh-le razlogov:

Prvič: Notranji nekapitalistični prostor v starih velekapitalističnih državah, ki je do svetovne vojne igral pomembno vlogo, ta notranji nekapitalistični prostor je vsled stalno napredujočega kapitalističnega produkcijskega kroga vsak dan manjši.

Drugič: Istočasno pa se krčijo možnosti razmaha na ven, v države, ki so politično samostojne, a prav tako v tiste, ki so navzlic politično-pravni samostojnosti v večji ali manjši gospodarski odvisnosti od imperialističnih držav.

O Evropi se moremo na kratko izraziti tako-le: pred vojno sta bili dve državi — Avstro-Ogrska in Rusija — ki sta imeli za kapitalizem obsežen nekapitalističen prostor. Prodiranje v te dežele je nudilo kapitalizmu celega sveta številne možnosti naložb kapitala in izvoza. Danes pa je tu množica držav, ki vse streme za tem, da si ustvarijo svojo lastno industrijo in se zato zapirajo med seboj z visokimi carinskimi zidovi.

Leto za letom imamo mednarodne konference, kjer se govori, da je treba carine znižati in leto za letom se carine na vseh krajih zvišujejo. Ustvaritev teh novih držav je povzročila, da je tempo prodiranja kapitala produkcije zavrt. Kapitalizem se hitreje razvija na velikih enotnih teritorijih kot v 15 malih državah; kar velja za te države, velja tudi za Italijo. Vedno manj prostora je tam za eksportne industrije velekapitalističnih držav; Italija postaja sama bolj in bolj imperialistična država in vsepovsod poskuša z imperialističnimi sunki.

Najobsežnejše gospodarsko telo v Evropi, kjer pred vojno kapitalizem in njegova gospodarska oblika še nista prevladovala, je današnja sovjetska Rusija. Pred vojno so se kazali tu šele prvi začetki kapitalizma in ta država je bila bogato polje za zunanjo trgovino vodilnih kapitalističnih držav in obenem veliko nalagališče eksporta kapitala. Velik del industrije je bil v rokah inozemcev. Izvoz kapitala iz Francije v Rusijo cenijo n. pr. na okroglo četrtino vseh francoskih naložb v inozemstvu. Po vojni je nastopila sprememba. Ruska zunanja trgovina še ni dosegla predvojnega stanja in bo trajalo še precej dolgo, preden bo prišla do višine mirnega časa. Zraven tega pa je ena od odločilnih odredb sovjetske vlade monopol v zunanji trgovini. Sovjetska Rusija se ni zadovoljila s carinsko politiko, kakršno je vodil carizem kot vzgojno-obrambno sredstvo za razvoj svoje mlade industrije. Sovjetska Rusija ve, da pozna kapitalizem dosti potov, da podre carinske meje, da morejo visoke izvozne premije kapitalistično močnejših industrijskih držav ruski industriji kar najbolj škoditi. Sovjetska Rusija ve, da bi zgradile imperialistične države sistem izvoznih premij napram Rusiji do vseh podrobnosti trdno. Ker bi namreč skonkuriranje ruske domače industrije s svojo nujno posledico — poslabšanjem položaja proletarijata, sovjetski sistem zelo močno omajalo. Za tako oslabitev svojega najnevarnejšega nasprotnika bi imperializem že nekaj žrtvoval. Sovjetska Rusija je tedaj izvedla monopol zunanje trgovine, tako da se po potrebah ruskega načrtnega gospodarstva odloča, katere vrste blaga se smejo uvoziti. V sestavu uvoza se očituje to tako, da delež produkcijskih sredstev narašča, delež konsumnega blaga pa pada. Sovjetska Rusija hoče v čim krajšem času postaviti svojo lastno industrijo produkcijskih sredstev.

Tako so tedaj v Evropi otežkočene možnosti razmaha kapitalistične produkcije iz raznovrstnih razlogov. V velekapitalističnih državah se je zmanjšal nekapitalistični prostor, na teritorijih, kjer se je doslej produciralo napol kapitalistično, so nastale nove države, katerih carinska politika je velika ovira za kapitalizem imperialističnih držav. Razvil se je novovrsten stvar, sovjetska Rusija, ki ni zaprla pred imperializmom Evrope in Združenih držav samo sebe, temveč je ojačala te tendence v vseh kolonijah kot sploh v vsej Aziji.

Od tretje skupine držav ostane tedaj le še Japonska, ki je doživela močan kapitalističen podvig. Japonska zunanja trgovina se je v času konjunkturalne napram predvojni skoro podvojila. H kapitalističnemu razvoju Japonske pa je doprinesel evropski kapitalizem zelo majhen delež. V japonskem uvozu, pa tudi v japonskem izvozu Evropa nima kaj pomembne vloge, kar je tem bolj značilno, ker je navzlic močnemu zvišanju celotne japonske zunanje trgovine, trgovina z Evropo manjša kot pred vojno. Japonski kapitalizem daje tedaj evropskemu vedno manj možnosti življenja.

Prehajamo k četrti možnosti razmaha kapitalističnega produkcijskega načina, to je k prodoru le-tega v mani naseljene pokrajine, predvsem v Ameriko. Tu so odločilne spremembe na dlani. Združene države so bile pred vojno država-dolžnica, danes pa so edina sama upniška država na svetu. Bolj in bolj se zapirajo pred evropskimi priselenci, na ne le to; one same so v rapidnem tempu prišle v aktivno-imperialistično fazo; hočejo že imeti zase vso Ameriko.

Tako je Kanada gospodarsko zmerom bolj odvisna od Združenih držav. Pred vojno so znašale tu angleške naložbe okoli 7 milijard zlatih mark. Po vojni Angleži niso nič investirali. Amerikanci pa samo v tem kratkem času okoli 2 milijardi dolarjev. Združene države so odločujoč faktor ne le v severni in srednji Ameriki (politična suverenost srednje Amerike je le še na papirju), temveč postajajo odločujoča gospodarska sila tudi v južni Ameriki. Tu pa je za naš problem odločujoči vzrok: zavojevanje Amerike po kapitalizmu postaja skoro izključna zadeva Združenih držav, delež Evrope se stalno manjša, kolonialni značaj Amerike, ki je nudila evropskemu kapitalizmu v 19. in v začetku 20. stoletja bogate možnosti razmaha, je izginil.

Na zunanji trgovini z izvenevropskimi državami je v Evropi interesirana predvsem Anglija. Pri tem je treba vedeti, da predstavlja zunanja trgovina v okviru angleške produkcije daleko večji odstotek kot pa je to v produkciji drugih velekapitalističnih držav, pa tudi to, da znaša zunanja trgovina z izvenevropskimi državami skoro tri četrtine vse angleške zunanje trgovine.

V Kanadi, v srednji in južni Ameriki so Združene države svoj gospodarski vpliv ojačile, angleški vpliv pa je padel. A ta izprememba se ni izvršila le v teh pokrajinah, ampak se poskušajo Združene države uveljaviti tudi v važnejših angleških dominionih. V Indiji, v Južni Afriki, v Avstraliji delež ameriškega uvoza stalno narašča, delež Anglije pa pada, ozir. je v ugodnem slučaju stabilen. V Južni Afriki in Avstraliji je ameriški kapital že močan; to je eden izmed vzrokov, zakaj angleška izvozna industrija ne pride iz svoje kronične krize, ki traja že vse od l. 1921; to je tudi eden izmed činiteljev, ki podpirajo stremljenje po samostojnosti v angleških dominionih.

Prehodili smo vse države, ki bi omogočale ekstenziven razmah kapitalističnega produkcijskega načina; povsod smo ugotovili, da se te možnosti manjšajo, zapreke pa postajajo večje. Zadnji izhod bi bil imperialistični sunek v kolonije, v teritorije s predkapitalistično produkcijo, ki so pod politično oblastjo imperialistične države-matice. Pa tudi tu se razmere vidno slabšajo. Tudi v kolonijah ne moremo nič več istovetiti nekapitalističnega prostora s prejšnjim, ki je bil napram imperializmu čisto pasiven. Tu se uveljavljajo močni protitoki, med tem pa še vrsto kapitalističnih središč narašča. V 70. letih preteklega stoletja sta bili le dve kapitalistični kolonialni sili: Anglija in Francija; Nemčija se še ni pojavila in tudi Združene države še ne. V začetku 20. stoletja se je starim kapitalističnim središčem pridružil še nemški kapitalizem. Imperializem Združenih držav je bil še sila pohleven. Po vojni pa so se k starim evropskim središčem uvrstile Združene države, Japonska in Italija. Celokupno kapitalistično središče se je tedaj povečalo in s tem so postale večje tudi nujnosti razmaha. Danes pa, ko bi bilo torej treba mnogo večjih možnosti razmaha, da bi se dale ustvariti vsaj podobne razmere kot v predvojnem kapitalizmu, so se zmanjšale te možnosti v Evropi sami, zmanjšale so se pa tudi v starih kolonijah, novih pa ni mogoče dobiti.

Razmerje kapitalizma do kolonij je drugačno kot pa je bilo razmerje med fevdalizmom in kolonijami. V času fevdalizma so se dale kolonije izkoriščati, ne da bi se njihov produkcijski način bistveno spremenil. V fevdalizmu je izkoriščala kmetje države-matice domača gospoda, kmetje v kolonijah pa ondodna gospoda. Če je kaka dežela postala kolonija, tedaj sta si morali obedve gospodi izkoriščanje deliti. V kapitalizmu pa je to vse drugače. Seveda so Angleži in Francozi izkoriščali kolonije tudi po fevdalnem načinu; vendar to ne zadostuje. Izkoriščati jih morajo tudi na kapitalističen način. Kapitalizem producira kolonialne surovine kapitalistično, po plantažah in organizira v kolonijah trge za razpečavanje blaga

iz imperialistične države-matice. Z imperialističnim prodorom se narodno gospodarstvo kolonialne dežele docela spremeni. Produkcija za lastno potrebo bolj in bolj izginja, produkcija za trg pa stopi na prvo mesto, pozneje seveda čista kapitalistična blagovna produkcija. »Farmer« izpodrine kmeta, podeželski obrtniki izginjajo. Nastajajo velepodjetja s kolonialnim proletarijatom. V svojih posledicah pa je ta popoln preobrat gospodarskih osnov za današnja imperialistična središča usoden. Narodi, ki dosedaj niso poznali svoje zgodovine, rastejo v vseh svojih stanovih. Nastaja proletarijat, kajti kapitalistična produkcija zahteva »svobodne« delavce. Kot osnova produkcijskega procesa se tedaj stvarja sloj, ki v nasprotju s »spodnjimi sloji« drugih gospodarskih struktur čuti razredno. To velja za Kitajsko, za Indijo, za Egipt, za Severno Afriko in sploh za vsako kolonialno deželo. Vsako razširjenje kapitalizma v kolonijah pomeni ojačenje razredne zavesti ondotnih »spodnjih slojev«, ojačenje razrednega boja.

Kapitalizem se ne more zadovoljiti z gosposko rento iz kolonialnih dežel, kakor so se zadovoljili Grki. Rimljani ali orientalski knezi; kapitalizem mora kolonialne dežele pritegniti v kapitalistični gospodarski potek sam. S tem pa ne zmanjšuje samo prostora za svoje nadaljnje prodiranje in ne povečuje le sile motorjev, ki se nato usmerja v še ostale predkapitalistične teritorije, ampak si postavi s kapitalističnim produkcijskim načinom nasprotnika v kolonijah samih, ki mu otežkoča vsak nadaljnji razmah. Kapitalizem zrevolucionira kolonialno narodno gospodarstvo, katerega bistvo je statika, ustaljenost. Izčrpa kolonialna ljudstva iz njihovega brezgodovinstva, ustvarja nacionalna gibanja, ki mu v neki fazi onemogočijo vsak nov razmah.

S tem pa je že izrečena sodba nad ekstenzivnim razširjenjem kapitalističnega produkcijskega načina. Vse možnosti, ki so mu bile dane svoj čas, ima danes le v neprimerno zmanjšani meri. Predkapitalistični prostor na kapitalističnih kontinentih je skoroda izginil. Imperialistično prodiranje ima vedno večje težave. Novih kolonij ni več, kapitalistična središča sama pa še vedno rastejo.

Kakšna je posledica dejstva, da je imperialističnih psov vedno več, kosti, ki naj bi jih pohrustali, pa vedno manj? Politična posledica je, da nevarnost imperialistične vojne stalno narašča, da se vsako leto vrše priprave za razorožitveno konferenco in da se države vsako leto bolj oborožujejo. Kakšna pa je gospodarska posledica?

(Nadaljevanje prihodnjic.)

Pregled

MLADINA IN POLITIČNE STRANKE.

Vse tako izgleda, da je za politične stranke zadnji čas postalo eno najvažnejših vprašanj — vprašanje mladine, vprašanje komu izročiti politično dedščino in kako poskrbeti za zanesljive nosilce starih strankinih programov v bodočnosti. Aktualnost tega vprašanja opazimo danes predvsem v Avstriji in Nemčiji, kjer se pri neprestanih volitvah sila menjava število volivcev za posamezne stranke. Posebno padanje glasov krščansko socialne stranke v Avstriji pri volitvah 24. aprila t. l. in padec volivcev za nemški Centrum pri volitvah 6. nov. t. l. je dalo misliti tudi najskrbnejšim mandatarjem. Obe stranki sta ugotovili: nam manika volivcev med mladino. Posebno avstrijska krščansko socialna stranka je morala ugotoviti, da je velik del mladine, ki je rasla še v katoliških mladinskih organizacijah, prešla politično od sredine med narodno socialistične ali pa med socialnodemokratske volivce. Vprašanje, kako zajeti mladino v politično-strankarsko gibanje, je

postalo važno vprašanje, katerega se je lotila tako stranka kakor tudi mladina sama. V letošnjem poletju so zborovale tri skupine političnih mladinskih organizacij in izdale tudi svoje oklice, programe. Zanimivo je ugotoviti, da programi ne stojijo daleč od stare krščansko-socialne stranke in da razendikcije in zanosa ne prinašajo prav nič »mladega duha«. Spraviti ta hotenja v okvir obstoječe stranke ne bo težko! Koliko morejo mladi ljudje na starih programih oživeti propadajoče stranke, je drugo vprašanje.

Programi teh mladinskih organizacij bi utegnili zanimati tudi pri nas, zato jih prinašamo v naslednjem. Tirolski poslanec dr. Schuschnigg, justični minister, vodi skupino »Öst-märkische Sturmscharen«, ki je izdala sledeči »manifest«:

»Mi mladi Avstrijci ponižno klonemo pred Kristusom, Gospodom in Kraljem. Mi hočemo

ohranjati in množiti sveto dedščino rodov, ki so živeli iz vere.

Mi dvigamo roko k prisegi naši krasni, ljubljeni domovini. Veličina njene preteklosti nam je porok njene lepše bodočnosti. Zavzeto zre naše oko zmagoslavne zastave, ki so stotletja branile krščanski zapad pred barbarstvom vzhoda. (Sic!) So to iste zastave, ki so plapolale za čast svetega rimsko-nemškega cesarstva na bojnih poljih evropskih. Ime Avstrija je bilo in je čast nemškemu narodu. Na tem izročilu bomo gradili. Kot zavedni Avstrijci hočemo z novo silo delati za stare naloge Vzhodne marke.»

»Država nam ni prisilna vojašnica in upravni mehanizem, temveč brambeni jez za ljudsko občestvo za varstvo miru in pravice. Ni naš cilj strankarska država — kot si jo zamišljajo napačni oboževalci demokracije — niti boljševoško strankarska in fašistična država, temveč država, kjer se ljudsko občestvo uveljavlja po svoji naravni zgrajenosti.« — »Mi pozdravljamo zastavo, katero je dvignil papež Pij XI. na razvalinah krivičnega gospodarskega reda, da zbere vse, ki se hočejo truditi za vpostavitve nove družbe ljubezni in pravičnosti. Mi hočemo stati v tej službi v prvih vrstah.« — »Naj vlada ta ali oni politični sistem, ozdravljenje more priti samo po vilikih vgladih, ki ga morejo dati osebnosti, katere svoje voditeljstvo ohranjajo radi jasnega značaja in čistega mišljenja, osebnosti, ki se ne strašijo boja in svoje delo vrše kot častno delo, ne kot dober vir zaslužka, kot pridobiten poklic.« — »Mi nočemo nikakega radikalizma, ki zahteva neizvedljive stvari. Tem odločneje pa bomo pripravljani odstraniti vse kar je gnilo in trhlo, da z železno voljo pripravimo pot k ozdravljenju.«

Druga organizacija »Lueger-Jungfront« se izreka zavestno za »krščansko socialno stranko«. Vodi jo poslanec Rihard Schmitz.

Religija. »Proti sodobnemu brezboštvu, proti svobodomiselnosti in proti tako zvanemu 'pozitivnemu' krščanstvu se mi slovesno izrekamo za velike cilje katoliške Cerkve, po katerih bomo delali sami in vodili svoje člane. Mi znamo ločiti med vero in politiko, mi pa tudi vemo, da za katoličane pride v poštev le ena politika, ki se ravna po katoliških načelih in le ena stranka, ki se za ta načela bori brez omejevanj in pogojev.«

Ljudstvo, domovina. »Luegerieva mlada fronta se smatra za čuvarico nacionalnega in kulturnega poslanstva avstrijskega nemštva. V spoštovanju avstrijske preteklosti hočemo vse zastaviti za to, da se vsiljena St. Germainška mirovna pogodba ukine in zadobi Avstrija ono samostojnost, ki ji bo varovala neodvisnost njenega hotenja.«

Družba, država. »Stremimo za stanovsko ureditvijo države in družbe v smislu okrožnice 'Quadragesimo anno'. Odklanjamo

razredni boj, ki grozi razrušiti ljudsko skupnost. Parlamentarizem mora zamenjati avstrijskim razmeram primerna stanovsko organizirana demokracija s predsednikom na čelu, katerega izvoli ljudstvo. Smrtna kazen naj se ponovno vpelje. Poleg javnega skrbstva mora katoliška karitas v polni svobodi in podpirana od javnih organov skrbeti za pomoč trpečim.«

Kultura. L. m. J. prinaša na čelu verskonpravne vzgoje mladini, ki je najlažje izvedljiva po konfesionalnih šolah; hoče ljudsko izobrazbo na katoliški podlagi, državno telesno vzgojo mladine, gojitev vojaškega duha mladine za splošno vojaško dolžnost. Nova armada mora stati izven političnih borb.

Gospodarstvo. Zahtevamo: Delo za mladino, predvsem preskrbo dela za brezposelne; zaščito kmetске mladine; omejitve zaposlovanja Judov v akademskih poklicih in javnih službah; politiko deproletarizacije s pospeševanjem kolonij, zidanjem družinskih hišic, pospeševanjem vrtnarstva; izgraditev socialne politike in soc. zavarovanja, ki naj obseže polagoma vse socialno ogrožene sloje; boj oduštvu, pobijanje one vmesne trgovine, ki je narodnogospodarsko nepotrebna; zaščito zakonitoga gospodarstva napram umazani konkurenci in proti enostranskemu favoriziranju socialističnih konzumnih družtev; reformo delniških družb, trustov in kartelov; ojačeno nadzorstvo nad bankami in jamčenje za tam naložen ljudski denar; poostritev konkurznega in poravnalnega postopka; poenostavljenje davčne zakonodaje; vodenje trgovske politike pod geslom »Avstrijo Avstrijem!«, »Kupujte avstrijsko blago!«, »Kristjani, kupujte pri kristjanih!«, kakor tudi: »Kristjani, prodajajte kot kristjani!«.

Stranka. Od mandatarjev kršč. socialne stranke zahtevamo: Prevzem mandata je slovesna zaobljuba strankinemu programu, strankini disciplini in dolžnosti nesebičnosti. Biti izvoljen zasluži le oni, ki je trdnega prepričanja, neomadeževanega značaja in ima potrebne duševne možnosti. Mandatarjem je določiti pri vršitvi kakršnihkoli dolžnosti maksimalne premike, katerih presežek je odkazovati stranki. Stranka naj bo zgrajena na federativni podlagi, vendar enotna in sklenjena, kar naj se bolj poudarja kot doslej.

Tretja skupina se snuje iz vrst krščanskih strokovnih organizacij: »Junge Front im Arbeitsbund.« Njeni cilji so v splošnem: boj prevladi liberalno judovskega duha v javnem in gospodarskem življenju, proti povezanosti politike in zaslužka, proti gospodarski anarhiji kapitalističnega sistema, proti bratomornemu razrednemu boju. Zahtevajo: Vzgojo mladine in vsega ljudstva za medsebojno sopolmoč, gojitev ljudskih šeg in navad, ozkih zvez z ostalim nemštvom, odstavitev prevlekega vpliva Judov, stanovske samouprave, izenačenje državnega prava s zahtevami krščanstva, predvsem glede zakona, družine, vzgoje

in šole, podreditev gospodarstva splošni blaginji, družinsko plačo, znižanje visokih plač, ukinjenje dvojnega zaslužka, kontrolo bank in kartelov ter prepoved trustov.

Poleg teh političnih organizacij je bila zasnovana še četrta, ki pa je bila vsled nekih neznanih vplivov od zgoraj zatrta. Brez posebnega premišljevanja lahko zapišemo, da mladi-

na s takimi političnimi programi — predvsem Luegerjeva mladina — ne more rešiti niti katolištva, niti omajajoče krščansko socialne stranke, niti svoje bodočnosti. Mladina, ki se s takimi pomirjevalnimi gesli bliža fronti obstoječega družabnega in gospodarskega zla, bo omagala prej kot poslanci, ki jo vodijo. V begu ni rešitve! — J. M.

OPOZORILO UREDNIŠTVA.

Kazalo za I. letnik »Besede« bo priloženo prvi številki II. letnika, ki bo izšla še pred Božičem.

NAROČNIKOM!

Lepo prosimo tiste naročnike, ki kljub trem opominom še niso poravnali naročnine, naj store to vsaj sedaj, ko dobe že to zadnjo letošnjo številko. Naj pomislijo, da je navezana revija edinole na naročnino.

Prav tako lepo prosimo vse zavedne naročnike in naročnice, da tudi oni pripomorejo, da se bo revija kar najbolj razširila. Zato naj jo povsod priporočajo in pridobivajo novih naročnikov.

Prosimo tudi naročnike za predplačilo za l. 1933. Če bodo dopuščala gmotna sredstva, bo izhajala revija redno mesečno na 24 strah. Najmanj pa bo znašal letno obseg 250 strani.

DELAVSKA ZALOŽBA.

Vpišite se v
KREKOVO KNJIŽNICO!

Din 4.—

znaša mesečni prispevek
za broširane knjige in

Din 6.50

za vezane. Za ta denar
dobite

tri lepe knjige
na leto, ki bodo obse-
gale preko 700 strani.

Po pojasnila pišite na

KREKOVO KNJIŽNICO,
Ljubljana, Delavska zbornica

